

SVE ŠTO TREBA DA ZNAM O

SEKSUALNO PRENOSIVIM INFEKCIJAMA (SPI)

I MERAMA ZAŠTITE?

ИНСТИТУТ ЗА
ЈАВНО ЗДРАВЉЕ
ВОЈВОДИНЕ

Crveni krst Srbije
Crveni krst Vojvodine

MLADI LJUDI TREBA DA BUDU POTPUNO INFORMISANI O SEKSUALNO-PRENOŠIVIM INFEKCIJAMA (SPI) I MERAMA ZAŠTITE

ŠTA SU SPI?

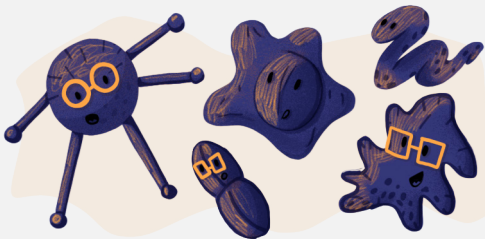
SPI su seksualno-prenosive infekcije, koje se nazivaju i polno-prenosivim infekcijama (PPI), mogu dovesti do seksualno-prenosivih bolesti (SPB), a uzrokuju ih bakterije, virusi ili paraziti.

To su zarazne bolesti, a neke od njih, vremenom, mogu dovesti i do steriliteta (nemogućnosti začeća), pa čak i tumora, kako dobroćudnih (benignih), tako i zloćudnih (malignih).

Poneke SPI se, osim seksualnim putem, mogu preneti preko krvi, kontaktom sa drugim telesnim tečnostima, preko predmeta opšte upotrebe, ili sa majke na dete.

Dobrovoljno, poverljivo, savetovanje i testiranje (DPST) na HIV, hepatitisu i sifilis obavlja se u savetovalištim instituta/zavoda za javno zdravlje i zavoda za zdravstvenu zaštitu studenata.

KOJE SU NAJČEŠĆE SPI?

Po učestalosti javljanja kod ljudi, danas su najčešće hlamidija i humani papilloma virus (HPV), a slede: bakterijske vaginoze, gljivice (kandidijaza), genitalni herpes, mikoplazma, ureaplazma, trihomonas, gonoreja, sifilis, toksoplazma, rubeola, citomegalovirus, virusi hepatitisa (B i C), stidne vaši i HIV (kao najteže oboljenje, koje izaziva sindrom humane imunodeficijencije – SIDA, tj. AIDS).

POSTOJE LI NEKE INFEKCIJE SLIČNE SPI?

Infekcije genitalnih organa mogu nastati:

- Seksualnim kontaktom (to su pomenute SPI);
- Preteranim rastom mikroorganizama koji su normalno prisutni u vagini - najčešće su to gljivične infekcije (kandidijaza) i bakterijske vaginoze, ili
- Slučajnim spoljnim unosom infekcije, kao npr. nakon nekog postupka nesterilnim instrumentima.

GLJIVIČNE INFEKCIJE (KANDIDIJAZA)

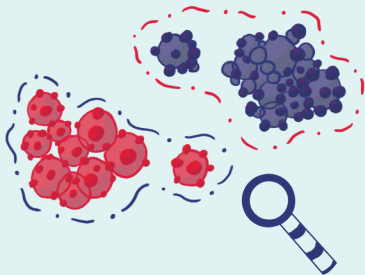
Kandidijaza nastaje preteranim rastom gljivica *Candida albicans* koje su inače prisutne u vagini u malom broju. Češće su kod onih devojaka i žena, koje uzimaju antibiotike, kod pada imuniteta, uzimanja neke kontracepcije, u trudnoći...

Simptomi: peckanje, svrab, crvenilo, „suv“ sekret (kod muškaraca blaži), a nekad i bez simptoma.

Lečenje određuje ginekolog i jednostavno je i efikasno, nakon brisa vagine ili mokraćnog kanala kod muškaraca, daju se lekovi iz grupe antimikotika, u obliku vaginaleta.

Napomena: ove gljivice se mogu naći na svim vlažnim delovima tela, a posebno u crevima kod dece i mladih koji stalno jedu slatkiše, sokove, beli hleb i krompir (bez povrća i vlaknaste hrane), kada izazivaju tegobe pri varenju, nadimanje i dijareju.

BAKTERIJSKE VAGINOZE

Ljudski organizam živi u ravnoteži sa ogromnim brojem mikroorganizama, kako na svojoj koži, tako i na sluzokožama, u crevima, a kod žena i u vagini. Kada se broj anaerobnih mikroorganizama u vagini razmnoži preko mere (pre svega vrste *Gardnerella vaginalis*), nastaju tegobe prouzrokovane poremećajem biohemijskog sastava i kiselosti.

Simptomi: gust, beličasto-siv ili žuto-zelen sekret, neprijatnog mirisa „na ribu”, naročito posle seksualnog odnosa ili za vreme menstruacije; ponekad bez simptoma.

Rizik: ako se ne leči, postoji rizik za prenos infekcije u malu karlicu, kao i rizik za smanjenje sposobnosti začeća, ili, kod trudnica, preranog rađanja deteta manje telesne mase.

Lečenje: utvrđuje ginekolog i jednostavno je.

HUMANI PAPILOMA VIRUS (HPV)

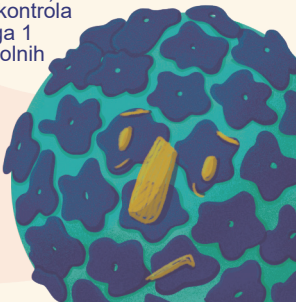
HPV predstavlja rizik za nastanak karcinoma grlića materice, kondilome (polne bradavice), ali i karcinom završnog dela debelog creva, spoljnih polnih organa kod oba pola (vulva, vagina i penis) i rak ždrela i usta.

Prenos: HPV se lako prenosi na seksualne partnere, a sama infekcija ne mora biti vidljiva tokom celog života, što se odnosi i na većinu drugih mikroorganizama ovog područja (aerobi, anaerobi, mikoplazme, ureaplazme, hlamidije).

Simptomi: HPV infekcija se može povlačiti i pojavljivati u organizmu nekoliko puta u toku života a da nema simptoma, pri čemu su posledice nepredvidive, što zavisi od više činilaca (tipa HPV – visoko ili nisko-rizični, pola, nasleđa, otpornosti organizma, uzimanja lekova, starosti, oblika i učestalosti rizičnog seksualnog ponašanja, prethodne primene vakcine itd).

Lečenje: preporučuje se kontrola

Papa-brisa kod ginekologa 1 put godišnje, „skidanje“ polnih bradavica, odgovorno seksualno ponašanje i vakcinacija - sa 2 doze do 13 godine i 3 doze za starije, a najkasnije do 26 godine za žene, odn. do 21. godine za muškarce, pre prvog seksualnog odnosa. Antivirusni lekovi se ne koriste.

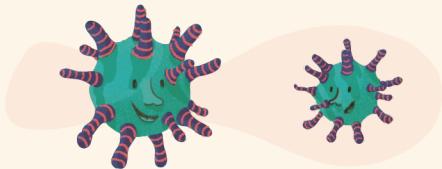
Herpes genitalis je infekcija polnih organa, kojeg izaziva virus Herpes simplex, tip 2, a ponekad i tip 1.

Prenos: direktnim putem (nezaštićen polni odnos) ili kontaktom drugih sluzokoža (usta, čmar...).

Simptomi: plikovi na polnim organima koji jako svrbe i bole i javljaju se povremeno; rane prelaze u kraste koje se osuše i otpadnu, bez ostavljanja ožiljaka; prva infekcija može biti neosetna ili sa temperaturom; virusi se povlače duž lokalnih nerava u nervne čvoriće – ganglije i tu ostaju “primireni”.

Latentni (primireni) periodi mogu biti dugi, a ispoljavanje bolesti se periodično ponavlja, kod nekog češće a kod nekog ređe, a najviše zavisi od opšte otpornosti organizma.

Lečenje: simptomatsko (lečenje bola i svraba) i antivirusnim lekovima (efikasniji ukoliko se primene odmah na početku prepoznate infekcije).

HLAMIDIJA

Hlamidiju izaziva vrsta mikroorganizma sličnog bakteriji (*Chlamydia trachomatis*) ali koja, poput virusa, ne može da živi ili se razmnožava u spoljnoj sredini. Živi u ljudskim ćelijama i veoma je česta infekcija, a može dovesti do steriliteta ako se ne prepozna i ne leči, jer kod žena izaziva tzv. pelvičnu inflamatornu bolest (PIB), tj. zapaljenje u karlici koje zapušta jajovode.

Prenos: direktnim putem (nezaštićen seksualni odnos).

Simptomi: ako ih ima, nisu tipični; kod žena se nekad pojavi pojačan vaginalni sekret i žarenje pri mokrenju, dok muškarci češće nemaju simptome a ređe imaju zamućen iscedak i pečenje pri mokrenju.

Lečenje: nakon otkrivanja (analizom brisa grlića materice kod žena i mokraćovoda kod muškaraca), ginekolog ili urolog propisuju antibiotike i daju savete u pogledu upotrebe zaštite pri seksualnim odnosima.

TRIHOMONAS

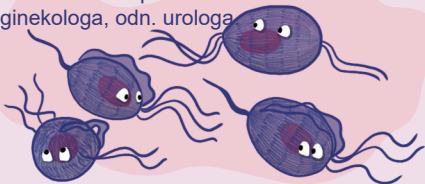
Trihomonas (*Trichomonas vaginalis*) je parazit koji je otporan u spoljnoj sredini.

Prenos: direktno, putem svih oblika nezaštićenog seksualnog odnosa, ali i indirektno - predmetima zajedničke upotrebe (peškiri, odeća) i preko toaleta, bazena, zajedničkog kupanja u kadi...

Simptomi: kod žena – obilan vaginalni sekret žuto-zelene boje, penušav i neprijatnog mirisa, ponekad osećaj svraba i pečenja; infekcija kod muškaraca često neprimetna.

Posledice: kod žena – upala vagine, materice i/ili mokraćne bešike; dugotrajna infekcija kod muškaraca može narušiti kvalitet semene tečnosti u kojoj sazrevaju i preživljavaju spermatozoidi, pa kada je infekcija udružena kod oba partnera, može dovesti do steriliteta; kod trudnica postoji rizik za pobačaj i rađanje deteta sa manjom telesnom masom.

Lečenje: jednostavno, nakon uzimanja brisa i potvrde uzročnika, uzimanjem propisanih lekova (tablete i vaginalete odgovarajućeg antibiotika), obavezno kod oba partnera i uz redovnu kontrolu kod ginekologa, odn. urologa.

GONOREJA (TRIPER ILI KAPAVAC)

Gonoreja je najstarija poznata SPB, koju prenosi bakterija *Neisseria Gonorrhoeae*. Razmnožava se u grliću materice, materici, jajovodima žene, kao i uretri (mokraćovodu) kod muškaraca i žena; takođe, moguć je razvoj bakterije u ustima, grlu, očnim kopcima i anusu.

Prenos: svi oblici nezaštićenog seksualnog odnosa (vaginalni, analni, oralni) i infekcija je češća među onima koji menjaju partnere.

Simptomi: kod ove SPI, simptome lakše primete muškarci nego žene, najčešće do 14 dana od infekcije i to u vidu žutog, sluzavog iscedka iz penisa, krvi u urinu ili bockanja pri mokrenju. Žene u više od 50% slučajeva nemaju simptome, a pojavljuje se pojačan vaginalni sekret i osećaj žarenja pri mokrenju.

Posledice: kod neblagovremenog lečenja mogu se pojaviti teški upalni procesi unutrašnjih polnih organa, pa čak i sterilitet kod oba pola;

Lečenje: nakon što urolog (za muškarce) i ginekolog (za žene) postavi dijagnozu brisom, propisuje antibiotike za oba partnera, često više vrsta, a u poslednje vreme uzročnik je otporniji na lečenje, zbog čega treba biti uporan. Kontrole su obavezne.

SIFILIS (LUES)

Sifilis je SPB koju izaziva bakterija *Treponema Pallidum*. Danas nije tako česta kao nekad, kada je bila i smrtonosna. Zvali su je i bolest – veliki imitator, jer ima brojne simptome drugih bolesti.

Prenos: direktno, nezaštićenim seksualnim kontaktom bilo kog oblika, sa osoba koje se nalaze u 1. i 2. stadijumu ove bolesti (bakterije se, osim na spoljnim polnim organima, nalaze u usnoj duplji i anusu), a koje vrlo često ne znaju da su obolele; NE prenosi se putem predmeta opšte upotrebe, tj. indirektno.

Simptomi: na mestu ulaska uzročnika, najčešće nakon 3 nedelje, javlja se prvobitno oštećenje u vidu male, bezbolne i čvrste ranice („šankr“), koja traje 3-6 nedelja i može proći bez lečenja (što nije dobro, jer tada prelazi u 2. stadijum). U 2. stadijumu javlja se osip, na manjim delovima ili celom telu, često praćen temperaturom, bolom u grlu, malaksalošću, otokom limfnih žlezda, gubitkom kose u vidu pečata itd. Ako se ne leči, može preći u latentni sifilis ili završnu fazu, kada uzročnik dospe u brojne organe, a moguć je smrtni ishod.

Lečenje: efikasno, a lek izbora je penicilin.

MIKOPLAZME I UREAPLAZME

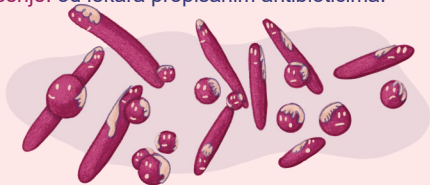
Mikoplazme i ureaplazme spadaju u najmanje bakterije koje mogu da opstanu bez domaćina i česti su uzročnici infekcija polnih organa i mokraćnih puteva; ima ih više desetina a najčešće su: *M. hominis*, *M. genitalium* i *U. ureticulum*.

Prenos: direktno, nezaštićenim seksualnim kontaktom, ali i indirektno, preko peškira, posteljine, dodira sa tuđim vešom, u kozmetičkim salonima i solarijumima... Pod povećanim rizikom su adolescenti i osobe sa smanjenim imunitetom.

Simptomi: većina žena nema simptome, ali ako postoje, to su najčešće vaginalni svrab, peckanje prilikom mokrenja i bol za vreme seksualnog odnosa ili spontano u karlici, kao i pojačan vaginalni sekret; većina muškaraca nema simptome, ili se javlja sekret iz uretre (penisa) sa crvenilom, peckanje prilikom mokrenja i bol i oticanje zglobova (artritis).

Posledice: ako se ne leči, oboljenje kod muškaraca izaziva zapaljenje mokraćovoda a kod žena zapaljenje male karlice i endometritis, sa smanjenjem sposobnosti začeća.

Lečenje: od lekara propisanim antibioticima.

HEPATITIS B

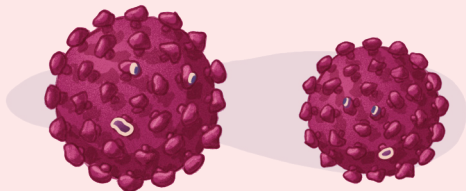
Hepatitis B je zarazno oboljenje izazvano istoimenim virusom, koje može da traje doživotno, ali za koje postoji efikasna vakcina, obavezna za svu decu na rođenju i za sve zdravstvene radnike.

Prenos: nezaštićenim seksualnim odnosom, krvlju (zajedničkim špricovima kod intravenske primene droga, putem pirsinga i tetovaža u nebezbednim uslovima) ili sa majke na dete.

Simptomi: neki ljudi imaju simptome gripe, žutu prebojenost kože, sluzokože i beonjača, kao i tamnu mokraću, a drugi nemaju nikakve simptome gotovo sve vreme.

Posledice: Ponekad prelazi u hroničnu bolest jetre, veoma ozbiljno oboljenje, koje može dovesti do ciroze ili karcinoma jetre.

Lečenje: složeno, uključuje lekare različitih specijalnosti, moguće doživotno.

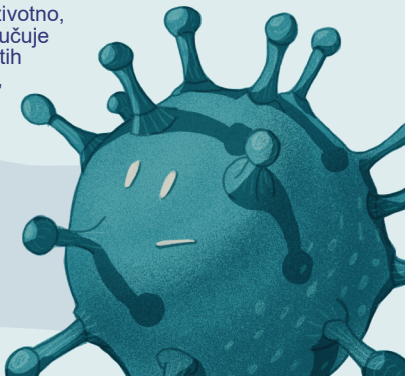
HEPATITIS C

Hepatitis C je zarazno oboljenje izazvano istoimenim virusom, koje traje doživotno, ali za koje NE postoji vakcina.

Prenos: najčešće dodirrom povređenih mesta na telu zaraženom krvlju (zajedničkim špricovima kod intravenske primene droga; putem pirsinga, tetovaža, manikira i pedikira u nebezbednim uslovima itd), ili seksualnim putem (ako obe osobe imaju otvorene povrede i/ili menstruaciju), a ređe sa majke na dete.

Simptomi: većina zaraženih osoba dugo nema simptome, pa zato nisu svesni problema i ne traže lečenje; kada nastupe simptomi, najčešće se već radi o uznapredovalim poremećajima funkcija jetre, koje mogu dovesti do ciroze ili karcinoma.

Lečenje: doživotno, složeno, uključuje lekare različitih specijalnosti, a lekovi su jedni od najskupljih u medicini; moguće su komplikacije sa smrtnim ishodom.

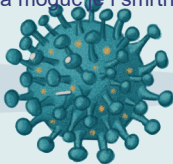
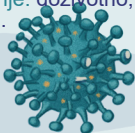

HIV (virus humane imunodeficijencije) je virus koji se vezuje i uništava određene ćelije imunološkog (odbrambenog) sistema čoveka – bela krvna zrnca (leukocite) iz grupe CD4 T-limfocita i dovodi do doživotne infekcije.

Prenos: nezaštićenim seksualnim odnosom (vaginalnim, analnim ili oralnim), krvlju (najčešće zajedničkim špricovima kod intravenske primene droga), ili sa majke na dete.

Simptomi: inficirani HIV-om u početku najčešće nemaju simptome, ali 10-35% njih primete netipične simptome posle 2-6 nedelja od prodora HIV-a u organizam (povišena telesna temperatura, osip, bolovi u mišićima, uvećanje limfnih čvorova, zapaljenje ždrela), koji traju 1-2 nedelje. To je stadijum primarne infekcije. „Period prozora“ je vreme kada se testom još ne može utvrditi infekcija (2-3 nedelje od ulaska HIV-a u organizam), a tada inficirana osoba virus može preneti drugoj osobi. Period bez simptoma traje od par meseci do nekoliko godina, kada nastaje stadijum u kome infekcija poprima karakteristike bolesti koja se naziva AIDS ili SIDA (sindrom stečenog gubitka imuniteta).

Lečenje: doživotno, složeno, a moguć je i smrtni ishod.

TORCH – TEST

Reč TORCH je akronim za pet infekcija koje se dokazuju ovim testom.

T – Toxoplazmoza

O – Od engleskih reči „Other diseases“ što na našem jeziku znači „druge bolesti“ u koje se uključuju sida, sifilis i male boginje.

R – Rubella (crvenka)

C – Citomegalovirusna infekcija i

H – Herpes simplex virusna infekcija

TORCbbH test se obično radi kod trudnica koje imaju simptome vezane za neke od ovih infekcija ili pre planiranja trudnoće (npr. negativan nalaz na rubeolu može biti razlog za preporuku vakcinacije MMR vakcinom pre planirane trudnoće, kako bi zaštili plod od eventualne infekcije rubeola virusom u prvom tromesečju trudnoće). Uzročnici ovih bolesti mogu proći kroz placentu (posteljicu) i izazvati spontane pobačaje i oštećenja ploda, kao što su:

- Katarakta
- Gluvoća
- Mentalna zaostalost
- Srčane mane
- Žutica
- Nizak nivo trombocita i dr.

STIDNE VAŠI

Stidne vaši (Pediculosis pubis), u narodu poznate kao „picajzle“, izaziva naseljavanje bubice Phithirius pubis u predeo obrastao stidnim dlakama.

Prenos: direktnim putem (seksualnim odnosom) i indirektno (preko posteljine, veša, peškira itd).

Simptomi: oko 7 dana od dobijanja vaši nastaje svrab, kao alergijska reakcija na ujede, koji može trajati i nekoliko dana nakon izlečenja.

Lečenje: u apoteci se kupuju gelovi i šamponi za tretiranje. Primenuju ih zajedno partneri, po uputstvu proizvođača, uz ponavljanje.

Veš, peškire i posteljinu treba oprati na 60 i više °C i opeglati.

ŠTA JE BEZBEDAN SEKS?

Bezbedan seks je takav seksualni odnos koji smanjuje rizik od SPI i neželjene trudnoće.

TESTIRANJE NA SPI + KONDOM + SEKS

KAKO SE UPRAŽNJAVA BEZBEDAN SEKS?

- Pokušajte da razgovarate sa partnerom o bezbednom seksu pre stupanja u seksualni odnos.
- Odlučite u kojim seksualnim aktivnostima rado učestvujete. Uvek možete promeniti mišljenje ili reći ne.
- Budite spremni i kupite unapred kondome i to najbolje u apoteci ili supermarketu. Proverite rokove trajanja.
- Uvek imajte kondome pri ruci i preuzmite svoj deo odgovornosti za bezbedan seks.
- Posetite lekara, ginekologa ili urologa (za muškarce) i porazgovarajte o kontraceptivnim metodama.
- Opustite se i zabavite jer znate da ste smanjili rizik od seksualno-prenosivih infekcija (SPI) i neželjene trudnoće.

OPŠTE MERE SPREČAVANJA SPI

- Apstinencija za vreme ličnog ili lečenja od SPI uzajamno sa partnerom/-kom;
- Uzajamna monogamija;
- Korišćenje kontracepcije, a pre svega kondoma, na pravilan način, od početka do kraja seksualnog odnosa;
- Treba izbegavati tesne pantalone, veš i uloške od sintetičkih vlakana;
- Nakon mokrenja žene treba da se brišu od napred ka nazad, kako ne bi prenele bakterije iz creva u vaginu i mokraćnu cev;
- Tokom menstruacije potrebno je najmanje na 3 časa menjati uloške od prirodnih vlakana i bar tri puta dnevno obaviti higijenu tečnom vodom, ličnim sapunom i peškirom;
- Brijanje i depilacija intimne regije mora se obavljati ličnim priborom koji se redovno menja ili je jednokratan;
- Epilacija (uništavanje dlaka iz korena) intimne regije se ne preporučuje kao rutinska, zbog opasnosti od urastanja dlaka, oštećenja kože i dubljih tkiva, razvoja alergije i inficiranja u ne higijenskim uslovima.
- Tetovaže i pirsinge intimne regije ne treba sprovoditi (i inače ih treba izbegavati zbog rizika za prenos hepatitisa B i C).

OBRATITE

SEKRET ČUDNE
BOJE
I MIRISA

CRVENILO,
BRADAVICE,
MEHURIĆE NA
PENISU, VAGINI,
ANUSU, USTIMA

BOLOVE U TESTISIMA
SEKRECIJU IZ
MOKRAĆNOG
KANALA, POJAČANU
IZ VAGINE

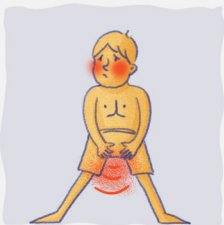
PAŽNJU NA:

PECKANJE,
ŽARENJE,
BOLNO MOKRENJE

BOLOVE U DONJEM
STOMAKU

POVEĆANE I BOLNE
ŽLEZDE U
PREPONAMA

ŠTA AKO SAM IMAO/LA NEBEZBEDAN SEKS?

Ako ste upražnjavali seks bez kondoma, ili ako je kondom pukao ili spao, obratite se svom izabranom lekaru kako bi vam dao uput za sprovođenje testova na seksualno prenosive infekcije (SPI).

Ukoliko ste par puta imali nebezbedan seksualni odnos, nemojte nastaviti u istom maniru, počnite da koristite kondom i testirajte se na HIV, hepatitisu i SPI u savetovalištim instituta i zavoda za javno zdravlje. To je besplatno, poverljivo i anonimno, bez zdravstvene knjižice ili lične karte. Testovi na hlamidiju, herpes-simpleks, mikoplazmu i ureaplazmu mogu se sprovesti uz uput izabranog ginekologa ili lekara (za muškarce), a testiranje na humani papiloma virus (HPV) se plaća na lični zahtev.

Hitna kontraceptivna pilula („pilula za dan posle“, koju uzimaju žene) je dostupna u apotekama i može se koristiti za sprečavanje neželjene trudnoće, ali ne i SPI!

Jedina kontraceptivna mera koja istovremeno štiti od SPI i neželjene trudnoće je upotreba kondoma.

MISIJA CRVENOG KRSTA SRBIJE

je da olakšava ljudsku patnju, sa zadacima: da pruža pomoć ugroženim licima u slučaju ratnih sukoba, prirodnih, ekoloških ili drugih nesreća, spasava ugrožene živote i zdravlje ljudi i širi znanja o međunarodnom humanitarnom pravu, da preventivno deluje i prosvetljuje građane u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite i unapređuje humanitarne vrednosti u društvu i, u slučaju stanja potreba, pruža socijalnu zaštitu i zbrinjavanje.

U obavljanju poslova usmerenih na ostvarivanju cilja i izvršavanje zadataka, nacionalno društvo deluje u skladu sa:

1) Osnovnim principima, a to su:

humanost,
nepriistrasnost,
neutralnost,
nezavisnost,
dobrovoljnost,
jedinstvo i
univerzalnost.

Crveni krst Srbije je nacionalno društvo i sastoji se od 2 pokrajinske organizacije, Crvenog Krsta Vojvodine i Crvenog krsta Kosova i Metohije, i 183 organizacije Crvenog krsta u gradovima i opštinama.

POSTANITE VOLONTER CRVENOG KRSTA
I PRIDRUŽITE SE NAŠIM AKTIVNOSTIMA.
ZA SVE INFORMACIJE OBRATITE SE

Crveni krst Vojvodine
Pionirska 8, Novi Sad
telefon: 021/422-454;
021/422-526
fax: 021/423-750
www.ckv.org.rs
vojvodina@redcross.org.rs
office@ckv.org.rs

Autori:
doc. dr Snežana Ukropina,
spec. socijalne medicine i
doc. dr Mioljub Ristić,
spec. epidemiologije.
Ilustrovala
Dragana Radanović